

Uit de legende van Boeddha

Honderden en duizenden jaren vergingen. Tijden en gebruiken veranderden. Ook in het oude India kon de oorspronkelijk gegeven wijsheid niet fris en levend worden gehouden, zoals in het begin. Het was met het oog op de toekomst hoog noodzakelijk dat er een vernieuwing van de verheven leer en het rechte pad kwam.

Daarop was de goddelijke voorzienigheid allang bedacht. In de zesde eeuw voor Christus ontving het Indische volk de tot dan toe grootste wegbereider of, zoals het in de overlevering heet, de voltooiër van het pad. De naam die hij van zijn ouders had gekregen was Gautama. Het nageslacht kende hem vooral onder de benaming Boeddha. Met deze naam duiden de Indiërs op een ziel die zo ontzaglijk is gerijpt, dat zij niet meer naar het aardse bestaan hoeft terug te komen. Wie zich zo ver heeft ontwikkeld dat deze toestand voor hem nabij is, die geeft men de benaming van bodhisattva.

De toestand van een bodhisattva of zelfs van een boeddha te bereiken, was voor het Indische bewustzijn het hoogste doel van het menselijk streven. Beelden uit zo'n streven zijn ons in de legende van Boeddha gegeven. Hierna zal daar iets van worden verteld.

Toen de verheven ziel van de bodhisattva nog niet voor zijn laatste geboorte naar de aarde was afgedaald maar in de hemelrijken vertoefde, ontwikkelden zich daar de duizenden goede daden uit zijn vroegere incarnaties. Ontelbaar veel ogen van goden wekten licht in hem op en voor zijn innerlijk oor weerklonk de muziek der sferen. Reeds lang was iedere onreine lust in hem tot zwijgen gebracht. Zelfzucht en toorn waren verdeld, alle ijdelheid en hoogmoed geblust. Vrede en wijsheid vervulden hem.

Gezeten in zalige rust vernam de verhevene de roep van de goden:

'Gedenk, o zoon van de eeuwigheid, je gelofte en ontvlam in je wil. De tijd is gekomen, talm nu niet langer! Daal af naar de aarde om zonde, ziekte en dood te bestrijden. Je weet hoe het moet geschieden, je kent je weg. Door veel geboorten en wedergeboorten joegen de zielen naar zingenot, zonder bevrediging te vinden — als dorstenden aan de oever van de zilte zee zijn zij. Ga, jij die vol erbarmen bent, en reik de gekwelden de lavende drank uit de helende bron.'

Aldus nodigde het grote koor hem uit zijn hemelse woonplaats te verlaten; want zijn tijd was gekomen. Hij draalde dan ook niet langer.

Op dat tijdstip leefde er in India een koningspaar uit een zeer edel geslacht. De koning, Sjoeddhodana, onderscheidde zich in elk opzicht van alle andere wereldlijke heersers. Hij had een statige gestalte, zijn gelaatstrekken waren waardig. Onmetelijk was zijn rijkdom, zijn macht was onbeperkt. Goed en rechtvaardig was zijn heerschappij, vroom en godvrezend zijn inborst.

Maya

Hij werd terzijde gestaan door de jonge koningin Maya, de bloem van alle vrouwen, een wonder van schoonheid en deugdzaamheid. Van de gebreken die het vrouwelijke geslacht gewoonlijk aankleven, had zij er geen enkele. Nooit praatte zij te veel, nooit vertelde zij leugens. Hoogmoed, verbittering en ijdelheid waren haar onbekend. Zij was altijd berustend en tevreden, vroom en zedig. Haar gedachten waren rein, haar hart onbevlekt. Steeds speelde een liefdevolle glimlach om haar lippen. Haar ogen glansden helder als de kelk van een blauwe lotusbloem, haar voorhoofd was zonder rimpels. Met zachte rondingen als een boog was haar tere lichaam, blank als sneeuw was haar hals. Zij beschimpte niemand, bezat geen greintje afgunst of verblinding, was altijd geduldig en welwillend. Men kon nauwelijks de ogen van haar afwenden, zo lieflijk was haar aanblik. En zo droeg zij niet voor niets de naam Maya, dat wil ongeveer zeggen: 'Bekoring'.

Toen nu de hoge goden rondkeken waar een ouderpaar te vinden zou zijn dat bij de bodhisattva paste, viel hun blik op koning Sjoeddhodana

en zijn gemalin. Van deze beide mensen, dachten zij, zou de bodhisattva een aards lichaam kunnen ontvangen. Deze nu vroeg, terwijl hij zich gereed maakte om voor de laatste keer in de schoot van een moeder af te dalen: 'In welke gestalte moet ik uit de rijken van de godenzonen vertrekken?' Sommigen antwoordden: 'In de gestalte van de machtige god Indra.' Anderen echter meenden: 'In de gestalte van de zon' of 'in de gestalte van de maan' — 'in de gestalte van een slangenkoning' — 'in de gestalte van de god Sjiva'.

Onder de hemelse raadgevers bevond zich echter een godenzoon die een volmaakt inzicht had in de Veda. Deze nu zei: 'Een bodhisattva moet, zoals het verheven gebruik het voorschrijft, in de droomgestalte van een sneeuw witte olifant met zes gouden slag tanden binnengaan in het lichaam van zijn moeder. Want zo is deze gebeurtenis in de heilige boeken van de Veda beschreven.'

Op dit belangrijke ogenblik had koningin Maya zich juist gebaad. Haar dienaressen hadden haar ledematen met welriekende oliën ingewreven. Zij had soepele, met goud doorwerkte gewaden aangedaan, want zij wilde weldra voor de ogen van haar echtgenoot verschijnen.

Deze ontving haar in de prachtige zaal, waar hij omringd door zijn hofhouding op een troon van goud en ivoor zat. Aan zijn rechterzijde nam de koningin plaats, ook op een met goud versierde troon. En met lachende ogen wendde zij zich tot de koning:

'Heer en gebiedster over de aarde, sta mij heden een verzoek toe. Ik koester de wens, mij een tijdlang in vasten en onthouding terug te trekken. Gedurende deze tijd wil ik geen schade toebrengen aan welk levend wezen dan ook. Mijn liefde moet zich over alle schepsels uitstrekken, want ik ben zonder begeerte en zonder wensen voor mijzelf. In geen enkel onbeduidend vertier wil ik opgaan, met geen lege gesprekken wil ik mijn uren vullen. Benadert ook gij, mijn koning, mij niet gedurende de periode van mijn afzondering, maar respecteer mijn wens, totdat mijn hoop vervuld is.'

Toen de koning deze reine woorden hoorde, zei hij: 'Dat alles geschiede volgens uw hartewens, mijn koningin. Zeker ben ik ervan, dat uw wens weloverwogen is.' En hij beval zijn dienaren in de hoogstgelegen vertrekken van het paleis alles in gereedheid te brengen, opdat koningin Maya daar in afzondering zou kunnen leven. Haar sponde werd met bloemen versierd, wierook werd geofferd en een groot baldakijn werd opgericht ter bescherming tegen de brandende zon.

Voorjaar was het, de bloesemgeuren hingen om de bomen en uit de vogelnesten jubelde jong leven.

Dit was de tijd, dat de bodhisattva zijn zetel in de hemel der zaligen verliet om naar de aarde af te dalen. Een schaar van ontelbaar vele goden begeleidde hem op zijn tocht en zag toe, hoe hij in de gestalte van een stralend witte olifant inging in het lichaam van zijn toekomstige moeder. De koningin was in een zachte sluimering gehuld en beleefde alles in een wondermooie droom! Nooit eerder, noch wakend noch in de slaap, had zij iets schoners of grootsers ervaren.

Hogelijk verblijd werd de koningin wakker en zond onmiddellijk om koning Sjoeddhodana. Deze liet niet lang op zich wachten. Met zijn handen eerbiedig voor zijn borst gekruist trad hij voor zijn echtgenote. Toen koningin Maya hem haar droom had verteld, ging zij voort: 'Verdwenen is de duisternis, in heldere schijn zie ik opglanzen de werelden waarin ontelbaar veel goden de verhevene prijzen, van wie gij de vader zult worden.'

Hoewel de bodhisattva nu in de moederschoot van de koningin was ingegaan, ondervond deze er geen hinder van maar zij voelde zich licht en blij gestemd. Door geen enkele nare droom werd zij gekweld. Bedaard verrichtte zij haar dagelijkse plichten, vroom en ootmoedig.

Zeven maanden lang verbleef de koningin in de hooggelegen kamer van het paleis. Maar toen was het uur van de geboorte nabij, want niet langer wilde de verhevene in de schoot van zijn moeder blijven.

Veel wonderlijke tekenen kondigden aan, dat er een belangrijke gebeurtenis op handen was: jonge leeuwen daalden van de Himalaya naar beneden en namen, zonder iemand kwaad te doen, hun intrek in het paleispark. Er kwam een witte olifant uit het bos en betastte met zijn slurf de voeten van de koning. Het gekras en gehuil van kraaien, uilen en gieren verstomde en alleen de aangenaam klinkende geluiden bleven over. Alle rivieren en beekjes gingen geuren alsof er rozenolie bij hun water was gevoegd. In de wolken werden de gestalten zichtbaar van godenmeisjes, half lichaam half geest, en ook strooiden onzichtbare muzikanten hun klanken uit over het land. Alle mensen onderbraken hun werk en hielden een rustdag, want niemand was zo ongevoelig dat hij niet de heiligheid van deze dag onderging.

Nog veel meer wonderen zouden moeten worden verteld, die geschieden toen de verhevene voor de laatste keer het aarde-zijn betrad.

Intussen had de jonge koningin, omringd door haar dienaressen, zich begeven naar een heilige plek temidden van de bomen van het grote park. Daar, op het met bloemen overdekte grasveld, wachtte zij af wat er zou geschieden. Opeens boog een boom zijn schoonste takken als om te groeten tot op de grond. Vlug pakte de koningin ze vast. En op dat ogenblik trad de bodhisattva aan de rechterkant uit de zijde van zijn moeder in het daglicht. Tot op dat ogenblik had het geschieden alsof alle aardse schepsels hun adem inhielden, maar nu juichten alle wezens van blijdschap. De wolken aan de hemel, die waren gekleurd door het morgenrood, dreven uiteen, de zon ging op. Het woud ruiste en de blijde vogelstemmen schalden door de lucht. Beken en rivieren versnelden hun stroom, de knoppen aan bomen en planten gingen open en zoete geuren omzweefden de bloemen. De bijen vonden rijkelijker honing dan anders, de koeien in de weiden vonden malser gras. Meer room kwam er op de melk, uit de room kwam smakelijker boter en de mensen en kinderen kregen rodere wangen.

Maar de bodhisattva had zijn goddelijk oog, dat was ontstaan uit zijn

goede eigenschappen in vroegere aardelevens, onbewolkt gehouden door deze geboorte heen. Zo werd zijn blik door niets vertroebeld, in alle werelden kon hij schouwen, in die van het aardse leven en in die van bovenzinnelijke wezens. Onverschrokken als een leeuw richtte hij zich op en deed zeven schreden in alle windrichtingen, naar het oosten, westen, zuiden en noorden, en sprak: 'Ik wil een voorbeeld geven van de goede eigenschappen die ertoe bijdragen dat het lijden op de aarde kan worden overwonnen.'

Tegen de steile helling van de Himalaya leefde toentertijd een oude ziener, hij heette Asita. Lange jaren van oefening en ascese hadden zijn ziel gereinigd en zijn geest versterkt.

Op een dag zei Asita tegen zijn leerlingen: 'Mijn geestelijk oog heeft een wonder aanschouwd. In het land van de oleanders is een groot juweel uit de hemel komen vallen. In het paleis van koning Sjoeddhodana is een knaap geboren, die alle kentekenen van een groot ingewijde draagt. Als hij zijn woning en de verlokkingen van deze wereld in de steek laat en gaat zwerven, dan zal hij een voltooiër van het pad zijn. Als hij echter het wereldse leven niet versmaadt, dan kan hij de machtigste, zegerijkste wereldvorst worden. Ik ga deze knaap begroeten.'

Na deze woorden te hebben gesproken, stond de ziener op en begaf zich op weg. Toen hij in het rijk van koning Sjoeddhodana was aangekomen en voor de paleispoort stond, ontwaarde hij een grote schare van goede geesten die zich om het koninklijk paleis heen hadden verzameld. Tegen de bewaker van de paleispoort zei hij slechts: 'Ga je meester vertellen, dat er een oude ziener voor de deur staat.' Onmiddellijk liet Sjoeddhodana een stoel klaarzetten en gebod zijn dienaren de vreemdeling binnen te laten komen. Asita trad binnen en begroette de koning met de woorden: 'Overwinningskracht wens ik u toe, o edele

heerser, alsmede de genade van de goden, en dat gij immer rechtvaardig moogt heersen.'

De koning liet water brengen voor zijn gast om zijn voeten te wassen en nodigde hem uit, plaats te nemen. Toen sprak hij hem vol eerbied toe: 'Ik herinner mij niet, o ziener, u vroeger te hebben ontmoet. Met welk doel zijt gij naar ons toegekomen?' Asita antwoordde: 'Er is u een zoon geboren, o grote koning. Om hem hulde te brengen, ben ik gekomen.' — 'De knaap slaapt nog, heb daarom wat geduld, totdat hij wakker wordt.' Daarop zei Asita: 'Een dergelijk wezen slaapt niet lang. Het kenmerk van verlichte geesten is 't, om wakker te zijn.'

Nauwelijks was Asita uitgesproken, of de bodhisattva sloeg zijn ogen op als een levend bewijs van de waarheid van deze woorden. De koning nutilde het jongetje uit de wieg en legde het voorzichtig in de armen van de oude ziener. Asita beschouwde het lichaam van de bodhisattva, dat de tweeëndertig merktekenen bezat van een ingewijde die in alle diepten en hoogten van de wereld ingewijd is. En hij sprak de blijde woorden: 'Waarlijk, hier is een onvergelijkelijk wezen op aarde verschenen.' Toen stond hij van zijn stoel op en knielde voor het kind neer. In gedachten verzonken zei hij: 'Slechts twee wegen zie ik voor dit kind openstaan in de toekomst. De ene voert naar buiten toe, de wereld in; als hij deze weg inslaat, kan hij een wereldheerser worden die zijn weerga niet heeft. Maar als hij zijn koninklijke omgeving opgeeft en gaat zwerven, zal hij zijn een voltooiër van het pad en een volmaakt verlichte. Helaas, ik ben al oud', voegde de ziener er zuchtend aan toe, 'en ik zal deze edelsteen niet meer aanschouwen in de volle glans van zijn opgang. Want iets hogers is er niet dan de verlichting, die het levenspad van een bodhisattva voltooit en in hem de boeddha tot verschijning brengt! Ik moet wenen omdat het mij niet is vergund van zijn voltooiing getuige te zijn.' En de tranen rolden de ziener over de wangen.

Zeven dagen na de geboorte stierf koningin Maya. Hoewel zij voor de

schouwende blik van de bodhisattva niet kon verdwijnen, was zij voor aardse ogen heengegaan.

De knaap had echter de liefdevolle zorg van een vrouw nodig, en daarvoor liet de koning de zuster van de koningin komen. Zo werd deze de pleegmoeder van de jongen.

Volgens het beproefde gebruik moest de prins nu naar de tempel van de goden worden gebracht. Koning Sjoeddhodana zei: 'Laat de geluختrommels roffelen en de vreugdeklokken klinken, laat de straten met bloemen bestrooien en laat aan poorten en ingangen kransen ophangen. Ontbied brahmanen, opdat zij heilige spreuken ten gehore kunnen brengen. Tref alle voorbereidingen voor een groot feest.'

Alles geschiedde nu, zoals de koning het had bevolen. De wagen die de prins droeg was prachtig met goud en zilver versierd en werd getrokken door witte paarden. Aan het hoofd van de grote optocht liepen olifanten die met kleurige tapijten waren behangen, dan volgden de raadslieden van de stad, burgers, handwerkslieden en volk van allerlei slag. Uit de huizen weerklonk muziek, de vlaggen wapperden vrolijk in de wind, er kwam geen einde aan de opgewekte drukte in de straten.

Zo betrad de koning, omgeven door zijn hofhouding, in grote pracht en waardigheid met het jongetje de tempel. Toen geschiedde er een wonder, dat waarschijnlijk alleen maar weer met geestelijke ogen kon worden aanschouwd: De levenloze beelden van de goden verhieven zich van hun plaatsen en vielen de bodhisattva te voet. Daarbij trilde de tempel en de hele koninklijke stad werd als door een zware aardbeving geschud. Duizenden muziekinstrumenten klonken zonder dat zij werden betokkeld of aangeslagen. En de godheden wier beelden in de tempel waren opgesteld, verschenen nu zelf in al hun luister en spraken: 'Niet zou de Himalaya zich voor een zandhoop buigen; niet de oceaan voor een plas water; zon, maan en sterren niet voor een glimworm, en zo zouden wij dit wezen niet te voet vallen als het niet gelijk aan de goden zou zijn!'

De prins groeide op en werd een jongeling. Nauwelijks ging er een dag voorbij, dat zich door hem niet het een of andere wonder openbaarde. Waar hij ook stond en waarheen hij ook ging, altijd bracht hij zijn omgeving in grote verwondering. Zo ook, toen hij met een grote groep leeftijdgenoten de school bezocht. Bij die gelegenheid nam de bodhisattva een lei en een griffel en vroeg aan de leraar: 'Welke van de vierenzestig soorten schrift wilt gij mij leren, o meester?' En weldra bleek, dat hij al deze schriftsystemen beheerste terwijl de leraar er slechts enkele kende.

En toen de leerlingen het alfabet opzegden, voegde de bodhisattva er bij elke klank een vrome spreuk aan toe. In denken en voelen was hij de edelste, in doen en helpen de bereidwilligste.

Maar van lieverlee geraakte zijn vader, de oude koning, in grote zorgen: wie moest hem opvolgen op de troon en de verheven plichten van hem overnemen? Want behalve de bodhisattva waren hem verder geen kinderen geschonken. Als nu de bodhisattva zijn koninklijke omgeving zou opgeven en zou gaan zwerven – hoe moest het dan met zijn troon en het rijk?

In deze nood en twijfel over de toekomst van zijn rijk pleegde de koning overleg met zijn wijze raadslieden. En zij bedachten een middel om de prins aan huis en hof te binden. 'Overlaad hem iedere dag met de genietingen van het leven', zeiden de raadslieden, 'niets afzichtelijks, zieks of slechts mag zijn oog treffen. Alleen schoonheid, jeugd en bloeiende gezondheid mogen hem omringen. De lieflijkste, bekoorlijkste bruid die er maar te vinden is moet naar hem worden toegebracht. Met haar en met een duizendtal danseressen, zangeressen en dienaressen moet hij in een prachtig paleis leven. Dan zal hij er niet meer aan denken om zijn koninklijke staat op te geven. Iedere dag moet zo vol van verrukkingen zijn, dat hij door het genieten ervan de nood van de wereld de rug toekeert.'

Deze raadgevingen schenen de koning goed toe en hij antwoordde:

'Wel is het waar, dat de prins niet zo gemakkelijk openstaat voor dergelijke dingen, maar als gij meent dat het zo moet gebeuren, kijkt dan rond, welk meisje de bodhisattva als bruid kan worden geschonken.'

Toen nu de bodhisattva de wens van zijn vader, dat hij zou trouwen, werd overgebracht, zei hij: 'Over zeven dagen zal hij mijn antwoord ontvangen.' Intussen overlegde hij bij zichzelf: 'Ik ken de slechte gevolgen van zinnelijke lust. Deze slaat de mensen in ketenen van vergankelijkheid, ziekte en dood. Mij trekt het veel meer aan, mij terug te trekken in de eenzaamheid van de bossen om er al mediterend mijn geluk deelachtig te worden.' Maar daarna zei hij bij zichzelf ook: 'Een bodhisattva mag niet alleen zijn eigen heil nastreven. Zoals de lotusbloem temidden van vele andere planten in de vijver groeit, zo moet een bodhisattva onder de mensen zijn.' Tevens herinnerde hij zich hoe ook eerdere bodhisattva's altijd een echtgenote hadden gekozen voordat zij de weg naar boeddhawording waren gegaan. En zo wilde hij de wens van zijn vader wel opvolgen. 'Zoek een bruid, die bij mij past', zei hij, 'Mooi en bekoorlijk, maar zonder inbeelding; vrijgevig en vriendelijk jegens ieder, zonder valsheid en afgunst; trouw en oprecht, rein in gedachten, woord en daad; ijverig, handig en verstandig, altijd vroeg uit de veren!'

Dit antwoord werd aan de koning overgebracht. Deze was daar heel gelukkig mee en zei tegen zijn raadsliden: 'Gaat heen en zoekt het hele land af naar een meisje, dat de verlangde eigenschappen heeft.'

Na lang zoeken werd een uitzonderlijk mooie, bekoorlijke jonge vrouw gevonden, haar naam was Gopa. Zij was — zoals men de koning meedeelde — niet te groot, niet te klein, niet te mager, niet te dik, niet te donker en niet te licht. Zij was in de bloei van haar jeugd en voldeed in ieder opzicht aan de wensen van de bodhisattva.

De koning beval nu, dat een rij van schone jonkvrouwen aan de prins moest voorbijtrekken. Aan elk van hen moest hij een kostbaar sieraad schenken. Daarbij, beval de koning, moesten zijn dienaren goed opletten, of de ogen van de verhevene op een van de meisjes bleven rusten.

Toen zij nu op de rij af voor de prins traden, werden zij zonder uitzondering heel verlegen, want zij konden de glans en de kracht van de bodhisattva niet doorstaan. Zij bedankten hem allemaal heel vlug en verwijderden zich met hun geschenk zo snel zij maar konden, zonder dat de blik van de prins op een van hen had gerust.

Ten slotte kwam Gopa. Zij keek de bodhisattva met grote ogen recht aan en wendde haar blik niet af zoals de anderen het hadden gedaan. Maar de prins had alle sieraden weggegeven en dus zei Gopa met een lichte glimlach tot hem: 'Prins, waarmee heb ik u beledigd, dat ge mij niets schenkt?'

De prins trok een kostbare ring van zijn vinger en gaf deze aan Gopa met de woorden: 'Neem deze ring van mij aan.' En zijn ogen rustten met groot welgevalen op de schone jonge vrouw.

Gopa werd nu zijn echtgenote en betrok met hem het prachtige paleis, dat de koning hun schonk. Daar woonde hij, bejubeld door een grote schare van jonkvrouwen die hem met spel en dans de tijd kortten. Maar het was alleen maar aan de oppervlakte dat de bodhisattva zich aan dit leven overgaf. Hij vermaakte zich en ging met allen vriendschappelijk om, maar zijn gemoed bleef rein en ongeschokt.

Zo leefde de bodhisattva een tijdlang in het mooie paleis, dat door prachtige parken werd ingesloten. De oude koning had opdracht gegeven dat niets lelijks, ouds of gebrekkigs de prins onder ogen mocht komen. Daarop nu werd streng toegezien. Er was bewaking voor de poorten opgesteld en alle mensen die er niet jong, mooi of opgewekt uitzagen werd de toegang geweigerd.

Het scheen haast wel, alsof de bodhisattva zijn grote besluit, dat hem zo helder voor ogen had gestaan toen hij ter geboorte afdaalde, had vergeten. Het ging erop lijken dat hij zijn tijd alleen maar met vergankelijke genoegens wilde vullen. Reeds schouwden de eeuwige goden met vragende blik omlaag naar de prins, die daar op zachte kussens rustte. En terwijl de schaar van vrouwen hem met dans en snarenspeel zocht te ver-

maken, begon het van ver weg voor zijn innerlijk oor te klinken: 'De tijd is voor u gekomen, dat ge u de waarheid herinnert. Snel vergaan de genietingen van de jeugd – zij lossen zich op als wolken in de wind, als luchtbellens in snelstromende wateren, zij zijn leeg als luchtspiegelingen in de woestijn.'

In de daarop volgende nacht had zijn vader een droom, waarin hij meende te zien dat de prins alle verrukkingen van het paleis in de steek liet. Als door pijlen van smart getroffen, schrok de koning op. Toch hoopte hij nog altijd, dat de prins kon worden afgehouden van zijn bestemming om zich uit de wereld terug te trekken. Drie andere paleizen moesten er voor hem en zijn gemalin, de lieflijke Gopa, nog worden bijgebouwd: een koel paleis voor de hete tijd, een warm paleis voor de koude tijd en een middelmatig warm paleis voor de regentijd. En aan alle poorten en uitgangen liet de koning de bewaking versterken en machtige grendels aanbrengen. Ook moesten de vrouwen hem onophoudelijk de tijd korten met spel en dans en vrolijk gezang.

Maar voortdurend klonk de innerlijke stem in het hart van de prins luid: 'Te lang al zijt ge gebleven in het paleis. Weldra zou het kunnen geschieden dat ontelbaar vele zielen die dorsten naar de lafenis welke alleen een boeddha ze kan geven, vergeefs op u wachten!' De prins vond geen rust meer op zijn zachte kussens. Hij stiep geen behagen meer in het gezang en de bekoorlijkheid van de vrouwen die hem dienden. Toen zei hij op een dag tegen zijn vertrouwde wagenmenner: 'Ga mijn vader berichten dat ik het paleis uit wil om een rijtoer te maken.'

Toen zijn vader deze wens vernam, werd hij erg bezorgd. Maar omdat hij altijd zijn best deed om zijn lieve zoon in alles ter wille te zijn, zond hij hem de groeten en liet vragen of hij zeven dagen geduld wilde hebben, dan zou de tocht kunnen plaatsvinden.

Intussen vaardigde de koning een bevel uit, dat alle straten gereinigd en met verse bloemen bestrooid moesten worden. Aan de huizen moesten kransen worden gehangen en alle inwoners werd op het hart gedrukt dat

zij een opgewekt gezicht moesten zetten. Kreupelen en zieken mochten zich niet op straat vertonen.

Zo werd de rijtoer zorgvuldig voorbereid. De prins besteeg een prachtige wagen, zijn wagenmenner vuurde de paarden aan en door de oostelijke poort verlieten zij de stad. — Een godheid zorgde er echter voor, dat zij na korte tijd een oude man tegenkwamen die uitgeteerd en met gebogen rug aan de kant van de weg stond. De aderen op zijn bevende handen waren opgezet, zijn ingevallen gelaat was met diepe rimpels doorgroefd. Met open mond en tranende ogen, scheefgezakt en leunend op een stok stond hij daar. Tot op dat moment waren alle mensen die door ouderdom waren getekend verre van de prins gehouden, want zo had de koning het bevolen. Verschrikt verzocht hij de menner te stoppen en vroeg: 'Wat is er met deze erbarmelijke mens gebeurd? Het ziet er naar uit alsof alle kracht hem heeft verlaten.'

De wagenmenner antwoordde: 'Dit, o heer, is een man die door ouderdom is getroffen. Hulpeloos en verlaten staat hij hier, want zijn familie heeft hem opgegeven. Geen sterveling bekommert zich meer om hem.' Toen vroeg de bodhisattva: 'Zeg mij, overvalt deze toestand alleen mensen van zijn soort, of overkomt hetzelfde ook aan anderen?' De wagenmenner antwoordde: 'Het oud worden, o heer, is geen bijzondere eigenschap van mensen van zijn soort. Alle schepsels komen in deze toestand. Ook u en de schone vrouwen die u vermaken zal eens de ouderdom achterhalen.' — 'Keer maar om', zei de bodhisattva, 'voor vandaag heb ik genoeg gezien. Wat baten dans en spel ons, als wij allen oud worden?'

Het duurde niet lang of de prins wilde opnieuw met zijn wagenmenner een rijtoer maken. Deze keer reden zij uit door de zuidelijke poort. Nauwelijks waren zij buiten de stad of zij kwamen een zwaar ziek mens tegen. Hulpeloos lag hij in zijn vuil, met opgezwollen lijf, zijn gezicht door pijn vertrokken, bevend over al zijn leden. Slechts met de grootste moeite kon hij ademhalen. Diep geschrokken vroeg de bodhisattva: 'Wat is er met deze gepijnigde? Waarom ligt hij zo steunend in zijn vuil?'

oostelijke
oude man

zuid.
zwaar ziek

De wagenmenner antwoordde: 'Dit, o heer, is een zieke. Zijn gezondheid en kracht zijn heen en geen mens wil iets van hem weten want hij is niet te redden.' Toen zei de bodhisattva: 'Wee, wee! Dus gezondheid en kracht zijn geen blijvende hoedanigheden, maar zij zijn een bedrieglijke droom! Wie zou nog vreugde in afleiding scheppen als hij dit bedrog doorschouwt? Keer maar weer om, voor vandaag hebben mijn ogen genoeg gezien!'

Maar de prins vond geen rust meer in zijn paleis en weldra kwam de aandrang weer bij hem op om een rijtoer te maken. Begeleid door zijn trouwe wagenmenner reed hij de westelijke paleispoort uit. Maar de prins had nog maar een klein eindje gereden toen hij een lijkbaar zag waarop een dode werd gedragen. Luid wenend en met as op hun hoofd volgden de nabestaanden hem. En weer vroeg de bodhisattva: 'Zeg mij, wagenmenner, wat is hier aan de hand? Waarom ligt deze mens onbeweeglijk op een baar, terwijl de andere mensen as over hun hoofden strooien en luid wenen?' De wagenmenner gaf ten antwoord: 'Deze mens, o heer, is door de dood gehaald want zijn tijd was verstreken. Moeder en vader, vrouw en kinderen, moest hij verlaten. Hij is naar een andere wereld overgegaan.'

Bij dit antwoord brak de prins in geweeklaag uit: 'Vergankelijk zijn jeugd, gezondheid en tenslotte ook het leven!' En hij beval de wagenmenner om te keren.

De vierde en laatste rijtoer van de prins werd door de noordelijke poort begonnen. Deze keer voerden de goden, door de hogere leiding van de bodhisattva zelf daartoe gedreven, de wagen naar een plaats waar zij een bedelmonnik konden zien. In zachtmoedige rust stond deze aan de kant van de weg, waardig droeg hij zijn boetekleed. Uit zijn ogen en bewegingen sprak zelfbeheersing. Weer vroeg de prins: 'Wat wil deze man en wat is er met hem? Bezonnen schijnen mij de trekken van zijn gelaat, zonder hoogmoed en inbeelding zijn houding.' De wagenmenner antwoordde: 'Deze man, o heer, is een monnik. Hij heeft de lust van zijn

zinnen bedwongen, zijn ziel is van hartstocht en vijandigheid bevrijd. Hij heeft zijn omgeving verlaten en is in de staat van onthechtheid gaan leven. Daarin zoekt hij een hoger geluk dan in de kortstondige vreugden van de schijnwereld.' Door dit antwoord werd het hart van de bodhisattva bewogen en bevredigd. Hij preeste de zelftucht, die niet alleen maar het eigen geluk wil bevorderen maar het heil van alle wezens wil dienen. Hij gaf de wagenmenner een teken, dat zij met kalme gang naar huis terug konden gaan.

Alsof hij wakker werd uit een droom, zo voelde de bodhisattva zich na deze vier ontmoetingen. Hij was tot inkeer gekomen en schiep voortaan geen enkel genoegen meer in het leven in het rijke paleis. De zoete geur die er hing was hem te zwoel, het spel van de vrouwen kon hem niet meer vermaken, hun zingen vond hij vervelend, hun dansen onverdraaglijk.

Toen hij op een keer 's nachts wakker werd en de vrouwen zag in hun slaap, werd hij door diep medelijden aangegrepen want de hele schare bood een erbarmelijke aanblik. Sommigen hadden piekharen, anderen hadden vertrokken lippen, weer anderen knarsten met hun tanden, sommigen kwijlden, anderen snurkten, weer anderen gingen wild te keer in hun slaap, krabden zich of rochelden, en rolden met hun ogen. Zij waren allemaal min of meer vervormd. En terwijl de bodhisattva hen met een doordringende blik waarnam, sprak hij: 'Zij lijken op bontbeschilderde kruiken, die gevuld zijn met bederf. Wie hen niet doorziet en in lust en hartstocht voor ze ontbrandt, is een dwaas, want zij storten hem in het verderf; waarlijk, hij zinkt als een olifant weg in het moeras. Wie met hen leeft, lijkt op een everzwijn dat in drassige grond woelt; als een schipbreukeling in de storm gaat hij ten onder. Wie zich aan hun vangarmen niet onttrekt, is een zwakkeling en een dwaas.' Tot in het diepst van zijn hart bewogen en met vastbesloten wil verhief

zich de bodhisattva. Hij wist, dat het uur van zijn afscheid gekomen was.

Maar hij achtte het verkeerd om te vertrekken zonder eerst voor het oog van zijn vader te verschijnen, en nog vóórdat de dag begon te grauwen betrad hij diens slaapvertrek. De oude koning, uit onrustige dromen opgeschrikt, keek zijn zoon verwonderd aan, want het gelaat van de bodhisattva werd door zijn besluit als door een goddelijke glans verlicht. Maar toen de koning zijn besluit vernam, brak hij in tranen uit en trachtte hem met smekende woorden ervan te weerhouden. Hij zou al zijn wensen vervullen, als hij maar niet vertrok.

3 wense
1. jeugd
2. gezond
3. eeuwig
De bodhisattva antwoordde: 'Drie wensen zal ik u noemen. Als gij deze kunt vervullen, dan blijf ik hier om de waardigheid en de plichten van het koningschap op mij te nemen. De eerste is eeuwig jong zijn, zonder ooit gekweld te worden door de gebreken van de ouderdom. De tweede is altijd door gezond zijn, zonder dat ziekte mij besluipt. De derde is het eeuwige leven, zonder ooit ten prooi te vallen aan de dood.' – Toen moest de oude Sjoeddhodana toegeven, dat het niet in zijn vermogen lag om dergelijke wensen in vervulling te doen gaan. Maar de bodhisattva zei: 'Dan wilt gij toch ten minste wel dit verzoek van mij inwilligen: Laat mij handelen zoals ik moet handelen opdat ik ooit, als mijn huidige aardse leven ten einde is, niet weer geboren hoef te worden maar als boeddha en voltooiër van het pad tot heil van de wereld kan werken.'

Dit verzoek kon de koning hem niet weigeren. Maar zijn hart was hem zwaar in zijn borst. En toen de dag van het afscheid was aangebroken, kwam hij tot andere gedachten. Hij gaf opdracht de poorten van de stad te grendelen en de bewaking van het paleis te verdubbelen. Zo hoopte hij de vlucht van de prins toch nog te kunnen verhinderen.

Maar de goden stonden de bodhisattva bij in zijn besluit. Zij waren het van het begin af aan geweest die het zo hadden geregeld, dat de wagenmenner de wegen had gekozen waarlangs de prins de vier ontmoetingen

kon hebben. En nu, toen het weer nacht werd, dompelden zij de hele stad in een bodemloze slaap. Toen alle geluiden waren opgehouden, daalde Indra, de vorst van de goden, zelf in de stilte omlaag en opende voor de bodhisattva de poort, terwijl andere godheden verse bloemen voor zijn voeten strooiden en hemelse muziek deden klinken.

Bij het horen van deze klanken stond de bodhisattva op, riep zijn wagenmenner en vroeg hem, onmiddellijk zijn prachtige paard Kanthaka te zadelen. De trouwe wagenmenner nu was erg ontsteld, want hij kende de maatregelen die de koning had laten nemen en hij hoopte, zoals het hele volk, dat de vlucht kon worden verijdeld. Hij trachtte de prins te overreden om niet te vertrekken: 'Het past bij de jeugd', zo zei hij, 'om van het leven te genieten, belangrijke daden te verrichten en zich roem te verwerven.' Maar de bodhisattva wees deze voorstelling van zaken onmiddellijk streng af. 'Genoeg, mijn getrouwe', zo sprak hij, 'vergankelijk zijn genietingen en nietig is roem. In vroegere aardelevens heb ik voldoende de waan van roem en de duizenden luchtballen van zingenot leren kennen. Zij wekken honger op en dorst, maar bevrediging brengen zij niet. Zij zijn even gevaarlijk als het vergif van een slang. Daarom, draal niet, maar haal mijn paard!'

Toen moest de wagenmenner wel gehoorzamen en hij bracht het paard. De bodhisattva besteeg het, de aarde dreunde en terwijl goddelijke machten uit alle hemelstreken een loflied aanhieven, verliet de koningszoon slot en stad en alles wat hem tot dan toe door wereldse glans had gevangengehouden.

Jubel klonk op in de goddelijke werelden, jammertonen vervulden de zaal van het paleis dat hij had verlaten. De diepste smart leed Gopa, toen bekend werd dat de prins was gevloeden: bewusteloos viel zij ter aarde. Intussen was het edele paard met een leeg zadel teruggekeerd. Toen Gopa bijkwam, barstte zij in luid gewezen uit, omklemde de hals van het paard en riep: 'Wee, Kanthaka, waarheen heb je mijn echtgenoot ontvoerd!' – Het goede paard echter, zo wordt verteld, nam van

toen af aan geen voedsel meer tot zich en stierf binnen korte tijd. Troostend trad de wagenmenner op Gopa toe en zei: 'Prinses, hoor naar wat ik u te zeggen heb! Geheimzinnig was de nacht. Allen waren wij in diepe slaap gedompeld. Toen kwam de verhevene naar mij toe en gebod mij, Kanthaka te zadelen. Ik keek naar u en wilde u wekken. Maar een godheid nam de klank van mijn stem weg, zodat u niet wakker kon worden. Zo heeft alles voorzeker wel volgens een hoger plan plaatsgevonden. Laat het daarom zo zijn en huil niet meer. Want weldra zult gij de held zien optreden als onsterfelijke voltooiër van het pad. Iemand die tot de volledige verlichting komt, moet men niet bejammeren, Gopa. Ook gij moet over deze bron van duizend goede daden blij zijn!' Met deze en nog meer van zulke woorden slaagde de trouwe wagenmenner erin, het leed van de prinses te verzachten. Ook de oude koning kwam tot het inzicht dat een bodhisattva niet op de wereld komt om macht en koninklijke heerschappij te verwerven, maar voor het welzijn van de hele mensheid.

Steeds was het pad van de bodhisattva moeilijk begaanbaar en omgeven door diepe geheimen. In werkelijkheid was het een innerlijke weg, want de berg der verlichting strekt zich uit in werelden die oprijzen boven dat wat wij met onze gewone zintuigen kunnen waarnemen.

Vooreerst stond de prins alleen in de vreemde. Hij legde zijn koninklijke kleren af, slechts een eenvoudige pij van plantenvezels had hij nog aan. Deze had hij door ruiling van een jager gekregen, hij droeg hem in weer en wind. Zijn enige bezit was de reinheid van zijn ziel. De vruchten van het woud dienden hem tot voedsel.

Zo zwervend vond hij de weg naar een kluizenaarskolonie waar een wijze leraar, die Aradha heette, een groep van leerlingen om zich heen had verzameld. Aradha zag uit de verte de bodhisattva aankomen en zei tegen zijn leerlingen: 'Ziet, welk een verschijning ons daar nadert!' Met

een eerbiedige groet trad de bodhisattva op hen toe en vroeg of hij kon worden opgenomen in de kring van leerlingen rond Aradha. Deze antwoordde: 'Wees welkom in onze kolonie. Leer hier de ziel te verheffen tot in de toestand van het niet.'

Deze toestand, waarvoor de naar waarheid strevende alle beelden uit de zintuiglijk waarneembare wereld uit zijn ziel moet verwijderen, was voor de bodhisattva niet moeilijk te bereiken. Toen hij vervolgens aan Aradha vroeg: 'Hoe nu verder?', kon deze hem daar niet op antwoorden. De bodhisattva wist, dat het zich verheffen tot in de toestand van het niet geenszins een einddoel kon zijn. Daarom nam hij afscheid van Aradha om elders het aanvullende te zoeken.

Hij kwam nu bij een meester, die heette Roedraka. Ook Roedraka gaf onderricht aan een groot aantal leerlingen. Hij leerde hun zich te verheffen tot in de toestand van het 'boven het bewuste en onbewuste uit'.

Dank zij zijn deugdelijke voorbereiding in vorige aardelevens verhief de bodhisattva zich na enige korte aanwijzingen al in deze toestand. Daarna vroeg hij de leraar, wat er verder te doen was. Roedraka bood hem toen aan dat hij de helft van zijn leerlingen kon overnemen om ze verder te onderwijzen, maar daar had de bodhisattva niet naar gevraagd. En zo nam hij ook van deze leraar in vrede afscheid.

Nu peinsde de verhevene: 'Alleen wie zijn lichaam volkomen en tot en met de laatste ademtocht beheerst, kan ziekte, ouderdom en dood overwinnen. Want gezond, jong en onsterfelijk is de geest. Waar hij het lichaam overwint, daar overwint hij tevens reden en oorzaak van ziekte, ouderdom en dood omdat deze uitsluitend in het lichaam huishouden. Daarom wil ik bij iedere ademhaling mijn lichaam tot in de laatste neiging en gemoedsaandoening beheersen.' En gedurende lange tijd legde hij zichzelf een strenge ascese op, die hij iedere dag in kracht deed toenemen. Op een hoop puntige stenen ging hij met gekruiste benen zitten en zoals een sterke worstelaar een zwakkere om zijn nek pakt en

op de grond dwingt, zo kwelde en onderdrukte hij zijn lichaam totdat de stromen zweet hem van het voorhoofd gutsten; in de koude winter- nachten bevroren ze tot rijp.

Daarna sloot hij zijn mond en neus af, zodat zijn adem volledig tot stilstand kwam. Heftig ruisende geluiden zwollen daardoor aan tot een lawaai alsof een smid bezig was een grote blaasbalg te hanteren.

En toen hij ook zijn oren afsloot, beukte de wind tegen zijn schedeldak alsof iemand met een afgeknotte lans er tegenaan stompte. Zo verkeerde de bodhisattva op de grens van dood en leven.

Het bericht hiervan drong door tot hoog in de hemel, waar de ziel van koningin Maya verbleef. Onmiddellijk daalde zij vergezeld van onzichtbare muzikanten naar de aarde omlaag om haar geliefde zoon Iafenis te brengen. Maar toen zij hem aantrof met uitgeteerde leden, zonder adem en met afgesloten zintuigen, weeklaagde zij luid: 'Je had de kracht van een leeuw toen je werd geboren, je deed zonder hulp zeven schreden in de vier windrichtingen en sprak: Laat dit mijn laatste geboorte zijn! Maar leeg zijn nu deze woorden geworden en leeg ook de voorspelling van de ziener. Want je bent noch het geluk deelachtig geworden om een wereldheerser te zijn, noch heb je de verlichting van een boeddha verworven.'

Door dit weeklaag kwam de bodhisattva uit zijn doodsverstijving weer tot leven en sprak: 'Wie zijt gij, die daar zo klaagt?' Maya antwoordde: 'Voorwaar, in de gedaante van een witte olifant zag ik je in mijn lichaam afdalen, als een bliksemschicht was je in mijn schoot — ik ben je moeder.' Toen zei de bodhisattva tot haar: 'Heb geen zorgen over uw zoon. Niet vergeefs heb ik mij uit deze wereld bevrijd. De woorden van de ziener zullen in vervulling gaan. Eerder zal de berg Meroe, die met edelstenen gekroond is, in zee storten dan dat ik het begonnen pad niet voltooi. Heb geduld, dan zult gij aanschouwen hoe de boeddha tot verlichting komt.' Door dit antwoord werd koningin Maya gerustgesteld. Zij strooide hemelse bloemen over het hoofd van de bodhisattva

uit en terwijl goddelijke muziek weerklonk keerde zij naar haar bovenaardse woonstee terug.

De bodhisattva nu overwoog, dat hij ondanks zijn strenge vasten toch zijn doel niet had bereikt. Om zijn lichamelijke behoeften eens en voor al te bedwingen besloot hij iedere dag alleen één kolanoot te eten, vervolgens alleen maar een rijstkorrel, daarna alleen nog maar een klein sesamzaadje, en uiteindelijk helemaal niets. Daardoor werd zijn lichaam zo mager dat zijn ribben op kreeftepoten gingen lijken. Zijn uitgeteerde gezicht zag eruit als een uitgedroogde zwarte augurk. Zijn vroegere gezonde schoonheid was helemaal verdwenen. Zijn holle ogen waren nauwelijks meer te zien doordat zijn gezicht zo was ingevallen, zijn ruggegraat leek op een wagenspoor dat over hobbelige keien loopt. Toch bleef hij ferm in zijn aangenomen houding zitten met zijn benen onder zich gekruist, trotserend de hitte van de zomer, de kou van de winter, de hagel, de regen, de wind. De jongens uit het dorp gooiden hem in het voorbijgaan met modder, haalden om hem heen kattedwaad uit en dreven de spot met hem.

Zes jaren gingen zo voorbij. Hoewel alle lichamelijke begeerten en wensen nu waren overwonnen, kwam de bodhisattva tot de ontdekking dat het doel dat hij voor ogen had nog steeds niet was bereikt: 'De boze geest Mara heb ik nog niet ontmoet.'

Mara, de beruchte vijand van de goden, had in al de jaren dat de bodhisattva ascese beoefende in het verborgene op hem geloerd, maar geen gelegenheid gevonden om hem te benaderen. Opeens scheen deze gelegenheid nu gekomen. Hij sloop naar hem toe en sprak met vleierende stem: 'Edele, trotse prins, waarom beult gij uw arme lichaam, dat toch door goden geschapen is, zo af? Uw lichaam is er toch voor gemaakt om een levend wezen te herbergen. Slechts levende wezens kunnen verdienstelijke daden verrichten. Laat daarom af van deze versterving. Versterk uw lichaam met eten en drinken! En sta dan op om daden te verrichten die u niet zullen berouwen!'

8. verdige

and up

zweel

verlangen

gegeerte

ongst/dorst

and verlagen

verschillen

angst

twijfel

1000

Op deze listige woorden gaf de bodhisattva ten antwoord: 'Wat heeft je naar mij toegedreven, lichtvaardige oogverblinder? Spreek de mensen die ze nog niet hebben verricht maar van verdienstelijke daden. Voor mij zijn al de daden die ons niet van ziekte, ouderdom en dood bevrijden, waardeloos. Maar, o verleider, zulke daden ken jij nu juist niet. Ik weet wel wat je wilt, ik ken je scharen precies. De eerste schare komt met verlangen, de tweede brengt begeerte mee, de derde draagt honger en dorst aan, de vierde brengt een brandend verlangen in onze hartstreek teweeg. Dan volgen onverschilligheid en geestelijke traagheid. Daar achteraan komt de zesde schare, met angst. Twijfel wordt door de zevende schare ontstoken, de achtste schare blaast toorn aan. Zij voeren alle leugen en huichelarij in hun schild, vuren hun paarden aan met eerzucht en hanteren het zwaard van de hebzucht. Dat zijn jouw scharen, o boze geest Mara. Maar mijn zwaard is geslepen door inzicht, mijn paard draagt de naam deemoed, en mijn schild bestaat uit waarheid. Aldus gewapend wil ik jouw legerscharen op de vlucht jagen.'

Toen Mara dit antwoord vernam, werd het in zijn binnenste helemaal donker en hij maakte zich uit de voeten. Maar met zijn einddoel ferm voor ogen zag de verhevene in dat de strijd om het vasten nu doorstaan was en hij besloot daarom, weer voedsel tot zich te nemen.

De goddelijke voorzienigheid wilde, dat tien bekoorlijke jonge vrouwen dit ogenblik hadden afgewacht. Zij leken meer op engelen dan op mensen en stonden klaar om de verhevene zijn eerste eten en zijn eerste drinken te reiken. Want beide moesten met veel zorg worden klaargemaakt. Elk van deze jonge vrouwen bracht hem nu een schaal, waarvan hij de inhoud tot zich nam. En toen hij de inhoud van de laatste schotel had genuttigd, straalde het lichaam van de bodhisattva de hoogste glans van zijn oorspronkelijke kracht en schoonheid uit. Ja, nog meer: De lotusbloemen van zijn ziel openden zich als geestelijke ogen en stonden hem toe om met gesloten zintuigen in de geestelijke werelden te schouwen. Toen hij daarna zijn lichamelijke ogen weer opende, keek hij

10
vrouwen
eten

om zich heen en deed over al zijn medeschepselen een wonderlijk werkzame liefde uitstromen.

Deze wonderen waren de vrucht van zijn voortdurende meditatie en van de volharding waarmee hij naar zelfoverwinning had gestreefd. Zo was voor de bodhisattva de boom der kennis veranderd in een boom van zegen en verlichting.

Toen hij daar zo zat, bedacht hij: 'In de zintuiglijke wereld is Mara heer en meester. Het zou een onvolmaakte verlichting worden, wanneer ik buiten zijn weten als boeddha zou ontwaken. Mara, de boze geest, wil ik nu te voorschijn lokken!' En van een punt tussen zijn wenkbrauwen zond hij een lichtstraal uit, die over de hele wereld heen tot in Mara's woonstee reikte. Geprikkeld dook deze diep in elkaar, want er klonk een stem in zijn oren die hem met angst en beven vervulde. Hij riep zijn legers op en zei: 'Ontwaakt, gij legerscharen, wij willen tegen de asceet strijden! Hij zit eenzaam aan de voet van een reusachtige boom. Komt, volgt uw vorst!'

En waarlijk, groot en angstaanjagend om te zien was zijn leger. Het vertoonde miljoenen afgrijselijk vertrokken gezichten. Hun lichamen, handen en voeten waren door slangen omwonden. Hun wapens waren: zwaard, bijl, spies, speer, knots, stok, stamper, boog, slinger, pijl en bliksemschicht. Sommigen spuwden slangegif, anderen spotten bloed, weer anderen spuwden vuur. Koppen, ogen, handen en voeten zaten op de verkeerde plaatsen. Sommigen kwamen aangereden op bergen en droegen vuurspuwende kraters met zich mee, anderen rukten bomen uit de grond en wilden de bodhisattva ermee rammen. Sommigen hadden oren als van een bok, anderen hadden olifantsoren, hangoren, puntige oren. Sommigen hadden helemaal geen oren. Zij schreeuwden, gierden, lieten hun tanden zien, bliezen, vloekten, snoven en brieden: 'Sla, steek, bijt, krab, snij, grijp, ransel, splijt, vernietig!'

Maar toen het geweldige leger de in zichzelf verzonken rustig-verhevene had omsingeld, aarzelden velen en hielden op met schreeuwen. En het

scheen ze toe alsof hun wapens opeens stomp waren geworden. Ook ontstond er een gevecht tussen de rechter- en linkervleugel van de slagorde, zodat de hele opstelling in de war raakte. Een deel van het leger werd bij het aanschouwen van de bodhisattva zo versuft, dat het uitviel. Want de verhevene kwam zijn vijanden zo groot voor, dat het scheen alsof hij boven alle bergen en wolken uitreikte tot in de hemel.

Tandenknarsend van woede dwong Mara het ijselijke restant van zijn leger om tot de aanval over te gaan. De dag werd nu inderdaad aardedonker, want de afgeschoten projectielen verduisterden de zon. Maar dit bleef slechts voor een ogenblik zo, want vanuit het hart van de heilige verbreidde zich zo'n stroom van mildheid en liefde, dat alle projectielen, ja zelfs de bergen die naar hem toe werden geworpen, werden veranderd in bloesems en bloemenkransen. Ten slotte scheen het alsof de hele aarde was bedekt door de bloemen die waren neergevallen en hijzelf zat onder een prachtig baldakijn dat hem tegen verdere aanvallen beschermde.

Zijn machteloosheid inziend trok Mara, de boze geest, zich terug om met andere middelen de verhevene te overwinnen. Toen kwam hij op de gedachte om zijn dochters er bij te roepen, opdat zij door hun verleidingskunsten de verhevene ten val zouden brengen. Dansend, spelend, lachend en zingend naderden zij de bodhisattva, die in zonnige rust zat te mediteren. 'Kijk eens', riepen zij hem toe, 'het is voorjaar, de mooiste tijd van het jaar. Alle bijen zoemen om de bomen heen, alle bloesems geuren. Wij willen ook van de zoetheid van het leven genieten, wij willen vreugde scheppen in elkaar! Jouw lichaam is nog jong en goedgebouwd en wij zijn allemaal bekoorlijk. Keer je nu eindelijk eens af van het licht der verlichting, dat zo moeilijk gewaar te worden is. Alleen voor jou zijn wij hier naar toe gekomen, om jouw wensen te vervullen - zijn wij er!'

Daarna vingen zij met hun verleidingskunsten aan. Zij wendden en keerden zich, bogen en lieten zich van al hun kanten bewonderen. Sommi-

gen knipoogden, anderen glimlachten met halfgesloten ogen naar hem, weer anderen verborgen hun gezicht half en lonkten hem heimelijk toe, sommigen maakten hun haren los, anderen rekten zich behaagziek uit, weer anderen ademden hoorbaar, ook waren er die hem diep in de ogen zagen met een houding alsof zij zijn gedachten wilden doorgronden. Zij ontplooiden duizend-en-een verleidingskunsten om de gelijkmoedige houding van de bodhisattva te verstoren; steeds opdringeriger werden zij.

Maar het gezicht van de bodhisattva bleef koel en onaangedaan als de paarlemoeren maan. Hij voelde alleen maar medelijden met de dwaze dochters van Mara. Met zachte stem zei hij tegen hen: 'De lusten die door jullie worden verheerlijkt zijn in werkelijkheid schalen vol ongeluk en lijden. Wie zijn dorst denkt te lessen met de bekoorlijkheden ervan, die raakt immer onverzadigder; zijn dorst wordt brandend alsof hij zout water heeft gedronken. Hij gaat ten onder aan ellendige kwellingen. Als luchtballonnen zijn jullie lichamen, als een vervliegende droom is jullie schoonheid. Daarmee kunnen jullie een verlichte niet in de verleiding brengen, want hij is alleen maar gericht op het heil en de eeuwige voorspoed van alle schepselen.'

Toen Mara dit alles vernam, werd hij door een mateloze woede aangegrepen. Hij spoorde zijn dochters aan om hun afgrijselijke kunsten tot razende dolheid te verheviggen. Toen richtte de bodhisattva alleen maar heel even zijn blik op ze. Dat was voldoende om hun ijdele schoonheid te doen vervluchtigen als waterdruppels in het gras waar de zon op schijnt. Als zwoele lichten die door de wind worden verjaagd, trokken de dochters van Mara zich terug om bij hun vader hun beklag te doen: 'De verleidingskunsten, die wij voor hem ten toon spreidden, hadden iedere andere ziel in vuur en vlam gezet', jammerden zij, 'maar bij hem was alles vergeefs. Onvermurwbaar als de rotsige koning der bergen zit hij daar.'

Zo overwon de bodhisattva zijn tegenstander Mara met diens gehele

legerschaar en zijn goddeloze dochters.

Nadat hij Mara aldus had overwonnen, steeg de bodhisattva op tot dat gebied van het bovenaardse licht waar de geest volkomen verheven is boven gedachte en dunk, wens en waan, lust en leed. De kracht om waakzaam te blijven in deze goddelijke hoogten, waar men verstoken is van alle ondersteuning, had hij verkregen door zijn volharden in geestelijke oefening.

Nu richtte hij zijn innerlijk oog op die wezens die zich in de kringloop van de geboorten bevonden. Hij zag, hoe zij na de dood door hun slechte daden in sombere, moerassige afgronden wegzonken of door hun goede daden, woorden en gedachten naar lichte gebieden van de hemel opstegen om daar hun verdere lot voor te bereiden. Ook schouwde hij terug in zijn vroegere levens. Hij herkende de wegen die hij zelf in vorige levens was gegaan en ook de wegen die andere zielen, de goede en de slechte, waren gegaan.

Tenslotte richtte hij zijn schouwende blik op het ontstaan van het lijden en het grote keerpunt in het lijden. In leed verzonken zag hij de wereld, waarin de zielen aan geboorte, dood en wedergeboorte zijn geketend. En hij herkende: de oorzaak van ouderdom en dood is de geboorte. De oorzaak van de geboorte zijn de begeerten, die in het aardse zijn willen worden bevredigd. Begeerte ontstaat door lust, deze op zijn beurt door zintuiglijke gewaarwording, en zo verder, door een lange aaneenschakeling heen. Waar de wereld geen bekoring uitoefent op de zintuigen, daar ontstaat geen gewaarwording; en waar geen gewaarwording is, daar kan geen lust ontstaan; waar de lust ontbreekt, kan geen begeerte meer opkomen en daarmee ook geen verlangen naar een nieuwe geboorte. Alleen wie zich door zijn zintuigen niet meer laat verblinden, mag hopen dat hij het rad van geboorte en dood kan tegenhouden.

Nadat de heilige dit alles drie dagen en drie nachten lang had overwogen, brak de ochtend van de derde dag aan. De opgaande zon kleurde de hemel rood en tegelijk viel hem de volmaakte, hoogste verlichting

ten deel, die tevens ook de hoogste volmaakte zaligheid was. Het pad was voltooid, de top van de berg beklommen en de drievoudige wijsheid van een boeddha was daarmee verworven. Uit alle werelden klonk de lof van de goden: 'Laat ons bloemen strooien, de verhevene is tot boeddha ontwaakt! Opgestaan is de wetende onder de wezens! Opgestaan is de lotusbloem in de zee van het inzicht! Uit medelijden met alle lijdenden voltooide hij het pad, geweldloos heeft hij alle vijanden van de goden overwonnen!'

De volmaakt verlichte stond op en begaf zich op weg naar de ontelbaar vele mensen die hem nodig hadden.

Wij zien Boeddha als de grote leraar van vrede en mensenliefde. Voor de mensheid als geheel was niettemin een andere weg aangewezen dan de terugkeer in de 'eeuwige ongeborenheid'. Door een reeks van aardelevens heen, in steeds nieuwe ontmoetingen met het aardse lot, krachten op te doen voor de eeuwigheid – dat is de weg die ieder mens wordt gewezen.

Om deze weg te openen, moest een nog Grotere verschijnen. Maar het leven en werken van Boeddha heeft de mensheid zeer geholpen. Weenigen hebben er als hij toe bijgedragen dat de ziel kon worden gelouterd en dat aan het gemoed standvastigheid kon worden verleend, opdat de mensen sterk in het geloof, actief werkzaam in de liefde en ontvankelijk voor hoop konden worden.